

Резолюція науково-практичного круглого столу
СПРАВА ПРО СКІФСЬКЕ ЗОЛОТО:
поточний стан та перспективи

30 липня 2019 року в Інституті держави і права імені В. М. Корецького НАН України відбувся науково-практичний круглий стіл *«Справа про скіфське золото: поточний стан та перспективи»*.

Організаторами круглого столу виступили Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, Інститут економіко-правових досліджень НАН України, Всеукраїнська громадська організація «Спілка археологів України» та Рада молодих вчених Відділення історії, філософії та права НАН України.

Окрім керівників та провідних вчених вказаних наукових організацій, а також учасників від широкої громадськості, у роботі круглого столу взяли участь представники Міністерства юстиції України та Міністерства культури України, генеральні директори Національного музею українського народного декоративного мистецтва і Національного музею мистецтва Богдана та Варвари Ханенків, директор Науково-дослідного центру «Охоронна археологічна служба України», співробітники Верховного Суду, Інституту археології НАН України, Інституту законодавства Верховної Ради України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Кримського інституту стратегічних досліджень, Музею історичних коштовностей України, що є філіалом Національного музею історії України (загалом – понад 40 учасників).

Учасники круглого столу висловили глибоку стурбованість у зв'язку із затриманням повернення в Україну унікальних музейних колекцій, що є винятково цінною частиною культурної спадщини усього Українського народу, є об'єктами державної власності, належать до державної частини Музейного фонду України, і були вивезені за кордон (спочатку до Бонну (Німеччина), а потім до Амстердама (Нідерланди)) в рамках проведення міжнародної виставки «Крим – золотий острів у Чорному морі».

Особливе занепокоєння спричинене останнім рішенням Апеляційного суду Амстердама від 16 липня 2019 р. (далі – «Проміжне рішення») у справі за позовом кримських музеїв, мотивувальна частина якого поза сумнівом свідчить про перспективу скасування прийнятого 14 грудня 2016 р. на користь України рішення Окружного суду Амстердама, ухвалення нового рішення у справі, для якого суду бракує лише низки формальних пояснень сторін. При цьому, предмет спору судом суттєво звужується і переводиться до сфери винятково приватного права. Натомість нехтується значення належності колекцій до надбання Українського народу та державної частини Музейного фонду України, а також недооцінюється їх юридичний зв'язок із Україною як державою походження за міжнародним публічним правом. Основні докази та аргументи, подані Україною, на цьому етапі залишені судом без належної уваги.

Слід зауважити, що саме такий підхід, який наразі застосований судом, від самого початку розгляду справи обстоюється представниками кримських музеїв, які виступають в інтересах російської сторони.

Враховуючи вирішальність поточного моменту для забезпечення належного вирішення справи з додержанням вимог міжнародного права в інтересах України та необхідність вже зараз системно врахувати досвід, цього багаторічного судового спору в державній політиці та розвитку вітчизняного законодавства стосовно

охорони культурної спадщини, учасники круглого столу одностайно висловили такі рекомендації:

1. У разі продовження розгляду справи в рамках, окреслених Проміжним рішенням, за Україною як стороною все ще лишаються непереборні аргументи юридичної правоти. При цьому, з огляду на всю сукупність наявних ризиків, підтримуються зусилля української сторони, спрямовані на касаційне оскарження нею Проміжного рішення від 16 липня 2019 р. до Верховного Суду Нідерландів.
2. Особливо наголошуємо на позиції Апеляційного суду, за якою визнається, що законодавство України як право держави походження (*lex originis*) застосовується стосовно речових і зобов'язальних правовідносин щодо вивезених українських музейних колекцій. При цьому, судом не береться до уваги той факт, що за міжнародним приватним правом *lex originis* має пріоритет також у частині кваліфікації публічноправового режиму вивезених з держави походження культурних цінностей. Таким чином, у касаційній скарзі на Проміжне рішення має бути наголошено на тому, що правовий режим даних колекцій як незаконно вивезених культурних цінностей, має бути констатований судом на основі законодавства України.
3. У контексті порушених судом спірних питань щодо права оперативного управління та застосування до нього гарантій, передбачених господарським законодавством України, важливо наголосити на тому, що це право по відношенню до колекцій та предметів державної частини Музейного фонду України має свої особливості, зумовлені специфікою відповідного майна як національного багатства, що є обмежено оборотним і не призначене для господарського використання.
4. Організатори круглого столу засвідчили готовність допомогти державним органам України у налагодженні контактів з іноземними колегами, вченими, які займаються дослідженням права пострадянських країн і позиція та експертні висновки яких можуть бути авторитетними й переконливими для нідерландського суду. При цьому, представники України мають відстоювати національні інтереси в суді на основі принципу правової ідентичності держави, за якого відсутність інституту права оперативного управління у Нідерландах (або інших країнах – членах ЄС), не має впливати на розуміння належності об'єктів культурної спадщини Державі Україна та Українському народу.
5. Даній судовій справі, інформації щодо її розгляду в нідерландському суді доцільно надати більшої публічності, здійснити належний переклад і оприлюднення українською мовою основних судових рішень та інших документів у справі. Крім того, громадськість має бути ширше ознайомлена зі складом колекцій, що перебувають в Амстердамі. Варто розглянути можливість публікації україномовного каталогу виставки, створення віртуальної експозиції в мережі Інтернет тощо.
Разом з тим важливо не допускати огульних публічних оцінок дій українських владних органів, їх представників в нідерландських судах, оскільки це шкодить захисту інтересів України, такі оцінки використовуються іншою стороною у справі для посилення її позицій.
6. За сучасних політичних умов, враховуючи ймовірність кадрових та структурних змін в органах, відповідальних за ведення справи, вкрай необхідним є забезпечення наступності, недопущення збоїв у юридичному супроводі справи, підтримання належної якості та скоординованості відповідних процесів та дій з боку української влади. З огляду на це, новообраному Президентові України

В. О. Зеленському слід взяти справу повернення до України скіфського золота під свій постійний контроль. З цією метою доцільно створити робочу групу із представників заінтересованих органів влади, музейних працівників, науковців, зокрема правознавців, для виконання консультативно-дорадчих функцій з підвищення рівня захисту прав та інтересів України в судових органах Нідерландів.

7. Окрім суто юридичного аспекту судової справи, доцільно посилити увагу до історичних, фінансових та інших питань. Непорушність права власності України на відповідні предмети визначається не лише формальними нормами національного законодавства, а й реальною історією формування колекції, створення музеїв, фінансування відповідних витрат за часів перебування Криму у складі УРСР, правонаступником якої є сучасна Україна.
8. Україна ніколи не давала підстав сумніватись у своїй вірності міжнародному принципіві неподільності музейних колекцій та не заперечувала важливості зв'язку археологічних знахідок з місцем їх виявлення. Тому є несправедливим, що Росія у контексті судового процесу намагається спекулювати на цих принципах, хоча своєю політикою повсякчас легковажить ними. Належність "скіфського золота" виключно російській історії та культурі подається іншою стороною як загальновідомий і доконаний факт. Це, зі свого боку, ґрунтується на хибному, але активно поширюваному на Заході уявленні про історичну «російськість» Криму та історично справедливе (хоч і явно незаконне) включення півострова до складу РФ. Окрім необхідності спростування цих пропагандистських міфів загалом, слід наголошувати на тому, що відповідна колекція має стосунок до історії не лише Криму, а й у чималій кількості містить матеріальні залишки культур народів, що в давнину населяли сучасні українські землі Північного Причорномор'я. Таким чином, належність колекції до історії всієї України є незаперечною в усіх аспектах.
9. Вже зараз слід врахувати уроки цієї справи шляхом внесення змін до національного законодавства про охорону культурної спадщини та вжиття низки управлінських заходів, щоб забезпечити в майбутньому права та інтереси України у разі відправлення державних музейних колекцій за кордон на міжнародні виставки.

Так, видаються слушними зміни до законодавства щодо процедури призначення та звільнення керівників закладів культури, які перебувають на тимчасово окупованих територіях України, зміни місцезнаходження відповідних закладів та колекцій, затвердження типового договору щодо передавання предметів, що належать до державної частини Музейного фонду України, для експонування на закордонних виставках, яким слід передбачити безумовний пріоритет майнових прав держави та безумовне повернення музейних предметів до України як держави походження.

Учасники круглого столу визнали за необхідне звернутись до Президента України, відповідних державних органів, вчених, широкої громадськості, засобів масової інформації з настійливою пропозицією вжити усіх залежних від них заходів для забезпечення повернення в Україну та надійного збереження в подальшому в інтересах усієї світової спільноти унікальних музейних колекцій, які є нашим національним надбанням і належать усьому Українському народові.